

התוס' בד"ה מדרבנן, דתנאי פליגי בהא.

(יב) גמ', וחזר ואמר לה וכו'. פירש רש"י בד"ה מאי דאסר (הנדפס בדף פג.), דמיירי שאמר לה כן קודם המסירה, אבל בהשגות הראב"ד על הרי"ף (מג: בדפי הרי"ף) כתב, דמיירי שאחר שנתן לה הגט, נטלו ממנה, וחזר ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לפלוני ופלוני. והרמב"ן בספר הזכות (שם) כתב, דבכהאי גוונא, ודאי שתי הנתונות פסולות לדעת חכמים, ולדעת רבי אליעזר מסתברא דמאחר שחלו גרושין בנתינה ראשונה, כבר קנתה האשה ועשה הגט שליחותו, ושוב אינו חוזר ומגרש בו לעולם, וכדאיתא לעיל (כו:), דשטר שנמחל שיעבודו אינו חוזר ולווה בו. [וכעין זה כתב הרשב"א לקמן (פד:)].

דף פג ע"א

(א) גמ', ונתארמלה או נתגרשה ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי נקט נתארמלה או נתגרשה, הא אפילו בעודה תחתיו אם תינשא להאי שנאסרה עליו, מפקעת למפרע את הגט, ונמצאו נשואיה אם הבעל שהיא תחתיו בטלים. עוד כתב, דאי נימא דלא חיישינן שתעשה זאת, כיון שתחוש שיהיו בניה ממזרים. הא בגונא שנתאלמנה או נתגרשה, אינה חוששת לכך והכי נמי כאן. והניח בצריך עיון. [לכאורה על פי מה שהקימה הגמ' בהמשך, דברי ר' עקיבא אלו בתנאי דעל מנת. יש לומר דכונת התנאי לאוסרה להנשא לו באופן המותר. (א.ב.) עוד יש לומר, דר' עקיבא לא רצה להקשות בגוונא שתעשה איסור ככוונה. וגם לא חייש שתעשה כן, מידיעת חומרת המעשה. אבל למה שיתבטל הגט מחמת עבירת התנאי אינה חשה].

(ב) גמ', ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו. והקשו בתוס' ד"ה ועמדה, איך נתבטל התנאי, הא אין הנישואין חלין, כיון שאסורה עליו באיסור אשת איש. ובחידושי הרמב"ן תירץ על קושיית התוס', דאף דלא חיילי, מכל מקום כיון שעשתה מעשה נישואין בטל הגט, דזו משמעות התנאי. ועוד, דאם תאמר דהנשואין לא חיילי, הגט גט ומגורשת אף לזה, ואי אפשר לבטל נישואין של זה יותר משל אחרים. ומכאן הוכיח, דהאומר לחברו שדי נתונה לך על מנת שלא תתנהו לפלוני, ועבר ונתנה לו בדרך קנין, בטלה המתנה ושדה חוזרת לבעלים הראשונים.

(ג) רש"י ד"ה שאין זה כריתות (השני), לא אמרה תורה כריתות המביא את ישראל לידי פסול. והרשב"א ביאר, דכיון דאפשר דיתבטלו הגרושין, מיקרי דאכתי אנדיא גביה, ולא הוי כריתות. וכתב הרשב"א, דלפירוש זה הא דאמרין לקמן (בעמוד ב') "ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה", היינו רבי טרפון ורבי יוסי הגלילי, ולא רבי עקיבא.

(ד) תוס' ד"ה ועמדה, ואם תאמר והלא אין נישואין חלין וכו'. ביאר המהרש"א, דליכא למימר דהכא מיירי שהתנה נמי שלא תיבעלי, ולא תיקשי קושיית התוס'. דאם כן לא הוה פריך רבי עקיבא אדרבי אליעזר "הרי שהלכה ונשאת לאחר וכו'", דבהתנה שלא תיבעלי, אף לרבי אליעזר אסורה להנשא לאחר, שמא תיבעל בעל כרחך, וכמו שכתבו התוס' לעיל (פב:) ד"ה שרבי אליעזר. ועל כרחך, דרבי עקיבא הקשה לרבי אליעזר באופן שהתנה רק מנישואין, דבהא מתירה רבי אליעזר להנשא לאחר, וכמו שכתבו התוס' שם.

(ה) גמ', אלא מעתה בת אחיו לא ישא. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס) דלא דמי, דבבת אחיו דהויא ערוה אינה נופלת ליבום ולא מיקרי עקירה, אבל הכא נופלת ליבום אלא שאינה יכולה להתייבם, וכמו שכתבו התוס' לעיל (פב:) ד"ה אפילו. [וקושייתו לפי מה שכתבו בתחילה דלא מיקרי אשת איש]. והמצפה איתן הקשה עוד, הא רבי טרפון מבית שמאי הוא דמתירין הצרות להתייבם, וכדאיתא ביבמות (טו.). ואיתא התם (יג:) דטעמייהו דבית שמאי, דבהיתה ערוה מעיקרא לא חייל עלה איסור אשת אח, ומיקרי צרת ערוה שלא במקום מצוה, ואם כן אמאי מיקרי ביטול מצות יבום, כיון דלא הויא אשת אחיו כלל.

(ו) גמ', נענה רבי עקיבא וכו' ובמאי אילימא בחוץ משרא שרי רבי אליעזר. כתב הרשב"א, דבלאו הכי הוה מצי למיפרך, דבחוץ לא שייך למימר דאם תנשא לו יהיה הגט בטל למפרע ובניה ממזרים. אלא אגב דאקשינן הכי לעיל במילתיה דרבי טרפון, נקט לה נמי הכא להאי קושיא. וכן כתב המהרש"א.

(ז) גמ', שם. כתב החזון איש (סימן קמו דף פג.), דנראה דקושטא דמילתא פריך, אבל בלאו הכי נמי לא קשה, דבחוץ לא מיקרי כלל אשת אחיו כלפניו, כיון דבלאו קידושי אחיו היתה אסורה לו משום אשת איש, וכמו שכתבו התוס' לעיל (פב:) ד"ה אפילו, בתוה"ד, דכיון דנאסרה על יבם זה לפני קידושי אחיו משום אשת איש, לא חשיבא לגבי יבם אשת אח, וממילא לאו עקירה היא. [אלא דלקושטא דמילתא בכהאי גוונא מתייבמת לו כיון דפקע

השירור בשעת קידושי אחיו.]

(ח) גמ', מודה רבי אליעזר במגרש וכו'. הקשו תוס' ד"ה מודה (הנדפס בעמוד ב') למאן מודה. והרשב"א תירץ, דאינו מודה לבעל מחלוקתו, אלא דמוציא מכלל מה שאמר, ומצינו כזאת בכמה מקומות בתלמוד.

(ט) גמ', אי הכי בכל תנאים דעלמא נמי לא תנסיב. כתב בחידושי הרמב"ן, דמכאן משמע דבשאר תנאין מותרת להינשא ואין חוששין שמא תעבור על התנאי. והא דאמרין לעיל (עד.) בעל מנת שתנני לי מאתים זוז, דלא תינשא עד שתתן. שאני התם דחיישינן שהבעל לא ירצה לקבל וילך למקום אחר, דנתינה בעל כרחו שלא בפניו לכולי עלמא לא מהני. [ועיין תוס' לעיל (פב:) ד"ה שרבי אליעזר שתירצו באופן אחר]. והביא דיש אומרים, דכל תנאי שהוא בקום עשה חיישינן שמא לא תקיימו, והכא מיירי בתנאי שהוא בשב ואל תעשה, ולא חיישינן שתעבור בידים. והביא עוד יש אומרים, דבכולהו תנאים חיישינן שתעבור על התנאי, ומשמעות לשון הגמ' "אי הכי בכל תנאים לא תינשא", (אף דקושטא דמילתא כן הוא). היינו, דאפילו באופן שנתקיים התנאי, לא יחול הגט. כיון דמעיקרא יכול להתבטל, לאו כריתות הוא, דומיא דעל מנת שלא תנשא לפלוני לרבי עקיבא, דהגט לא חייל כלל. [ועיין לקמן פד. אות ב']

דף פג ע"ב

(ו) גמ', הרי גרושה אצלו בזנות. הקשה בחידושי הגרע"א, דעדיפא מינה הוה ליה למיפרך, דאמאי אסורה לכהן זה. הרי אם ישאנה, הוברר דלא היתה גרושה, ולא נאסרה עליו. והרש"ש תירץ, דיש לפרש, דאסורה לכהן זה בזנות, דבהאי גוונא לא עברה על התנאי, ולא בטל הגט. עוד תירץ, דפריך אליבא דבית שמאי, דמשמע במתניתין לעיל (פא.) דסברי, דהמגרש על תנאי אף שלא נתקיים התנאי, אסורה לכהונה, ורבי אליעזר שמותי הוא. [דהיינו מתלמידי בית שמאי כמו שפירשו רש"י בשבת (קל:)] ד"ה שמותי בשם הירושלמי, וכן התוס' שם ד"ה שרבי אליעזר.

(יא) גמ', ורבי עקיבא אי חוץ סבירא ליה וכו'. כתב הרשב"א, דמכאן משמע כדברי הרי"ף (מג: בדפי הרי"ף) דודאי לא פליגי רבי אליעזר ורבנן בתרווייהו, אלא או בחוץ לחודיה, או בעל מנת לחודיה. דאי לאו הכי מאי מקשינן אדרבי עקיבא, דיילמא שמע דבתרווייהו פליגי. וכן משינויא דגמרא, רבי עקיבא שמיע ליה, דאיכא דאמר חוץ, ואיכא דאמר על מנת, משמע דליכא מאן דאמר דבתרתי פליגי.

(יב) גמ', אי נימא איסור כהונה שאני הא רבי אליעזר נמי מאיסור כהונה קא מיייתי ליה. הקשה הפני יהושע לעיל (פב:), לשיטת התוס' (שם) ד"ה אפילו, דרבי אליעזר גופיה מודה דלא מדמינן לגמרי דין גירושין לדין איסור כהונה. מאי פריך הכא "הא רבי אליעזר מאיסור כהונה קא מיייתי", הא מכל מקום מודה רבי אליעזר, דאי אפשר לדמות לגמרי לאיסור כהונה. אמנם לפירוש רש"י (שם) ד"ה אלא, דמשמע דלא נקיט כתוס' שם, ניחא.

(יג) גמ', הרי נדרים דנודר אוסר וחכם מתיר. כתב המהרש"ל, דקושיא דחוקה היא, דלא דמי להכא, דבאותו ענין דאישות גופיה, אישות הראשון אוסר ואישות דשני מתיר, כמו שפירש רש"י בד"ה שזה. אבל בנדרים האדם אוסר על עצמו, והחכם מתיר, ואינו בחד גוונא.

(יד) רש"י ד"ה בחרטה, שפותח פתח לנודר בדברים הבאים לו על ידי נדר זה וכו'. וכן פירש רש"י בערובין (סג:)] ד"ה פותחין בחרטה, דמוצא לו פתח שיוכל לומר לדעת כן לא נדרתי, ואילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר. הר"ן והריטב"א בנדרים (כא:)] פירשו, דחרטה אינו בפתח של דברים שאירעו לו אחר כך בעצמו. אלא שמחמת מה שאירע לו הבין שמתחילה לא נדר ביישוב הדעת.

(טו) גמ', ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה. הקשה הרשב"א, דמצינו למימר, דרבי טרפון יליף מכריתות למעוטי חוץ, דהקושיא שהקשה לא שייכא אלא בעל מנת. ותירץ, דבתר דילפינן מדינא דבעל מנת לא הוי גט, ילפינן מינה בקל וחומר, דבחוץ נמי לא הוי גט, ואולא בעי לקרא דכריתות.

(טז) גמ', כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות. הר"ן (מג: בדפי הרי"ף) הביא, דהבה"ג כתב, דלאחר מיתת בעלה, אף אם שותה יין לא מתבטל הגט, דכיון שמת נתבטל תנאו. והביא דהתוספות פליגי עלה, וסברי, דהתנאי נמשך אף לאחר מיתתו, [והוא בתוס' לעיל (עמוד א')] ד"ה ועמדה]. וכתב, דכן עיקר, דלשיטת הבה"ג, אמאי בכל ימי חייכי לא הוי כריתות, הא לאחר מיתתו שריא. וכן הוכיח התוס' ר"ד.

(יז) גמ', דדלמא מאית וכו'. כתב הרשב"א, דאפילו הוא ילד והיא זקנה, ואפילו היא זקנה ואמר לה שלא תשתי חמישים שנה, כיון דמכל מקום אפשר שהיא תחיה יותר, מיקרי כריתות.

דף פד ע"א

א גמ', מסתברא וכו' כיון דפסקה פסקה. פירש רש"י (פג:): ד"ה פסקה, לכל אדם וכו' לפיכך אין תנאי זה כלום. וכן כתבו התוס' ד"ה מסתברא, דלישנא דפסקה משמע לגמרי. אמנם הרמב"ם (בפ"ח מגירושין ה"ט) כתב, דאינה מגורשת, ולפיכך כותבין בגט מן היום הזה ולעולם. והמגיד משנה, פירש דסבר דהא דאמרינן לקמן (פו.) לאפוקי מדבעא מיניה וכו', פליגא אמירא דרבא הכא, ודלא כהתוס' (שם). והר"ן (מד. בדפי הרי"ף) הקשה, דאפילו אם נפרש דפליג, אין הכרח דסבר דבודאי אינה מגורשת, דאפשר דהוי ספק וכדבעי רבא מעיקרא, ולהכי כתיבין בגט לעולם כדי לצאת מן הספק, ומינא ליה להרמב"ם דבודאי אינו גט.

ב גמ', רב יהודה אמר אל יושן היום שמא יושן למחר. כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (פג). ועיין שם אות ט', דאף דלגבי נדרים מחמיר רב יהודה שמא יעבור על תנאו, אפילו היכא שקיים התנאי בשב ואל תעשה. מכל מקום לגבי גט, שרינן לה להינשא היכא דקיים התנאי הוא בשב ואל תעשה, דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה, שאם תעבור על תנאה תצא מזה ומזה ובניה ממורים, הקלת עליה בתחילתה, דמתוך כך לא חיישינן שתעבור על התנאי.

ג גמ', לאחר תצא דבעיא לקיומיה לתנאה. כתב הרשב"א, דדוקא הכא שאין בידה לקיים התנאי אמרינן דתצא, אבל בהתנה על מנת שתתני מאתים זו, אף דלכתחילה לא תנשא עד שתתן כדאמרינן לעיל (עד.), מכל מקום אם עברה ונשאת, לא מפקינן לה, אלא תקיים תנאה ותעמוד תחתיו. וכתב, דאפשר דמכל מקום אסורה בביאה מדרבנן עד שתתן, כמו דאסורה להנשא לכתחילה.

ד גמ', שם. כתב הרמב"ם (בפ"ח מגירושין ה"ג), דאם נשאת לאחר קודם שנשאת לפלוני, הגט בטל ותצא והולד ממזר, וצריכה גט משני. והראב"ד השיג על מה שכתב ד"הגט בטל", הא אכתי אפשר לקיים התנאי על ידי שיגרשנה ותנשא לפלוני. וכתב המגיד משנה, שמה שמצריך הרמב"ם גט מהשני, היינו כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט.

ה גמ' א"ל רבא לו הוא דלא תינשא הא לאחר תינשא וכו'. הקשו המהרש"ל ומהרש"א, היאך סלקא דעתיה דרבא דרב נחמן סבר דלאחר תינשא, הא ר' נחמן גופיה הדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא, משום דקשיא ליה משום גזירה לא מפקינן, ושרינן אשת איש לעלמא. הרי דסבר דאם ניסת לאחר תצא. (ועיין מה שתירצו) ותיריך, על פי מה שהוכיח מהברייתא, דאי אפשר לומר דאם ניסת לאחר תצא. דאם כן לא התירה הגט לשום אדם כי אם לפלוני. והרי אם אמר לה, הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, לא הוי גט. כל שכן הכא, שלא התירה אלא לאדם אחד. אלא בעינן למימר דתנא דברייתא סבר דאף לאחר תינשא. [ועיין בדבריו שהאריך לפי זה לבאר מה קשיא לרבא אר' נחמן. וסיים, דלפי זה מדויקים היטב דברי רש"י בד"ה הא לאחר. לכאורה נראה לבאר על פי דברי רש"י אלו, דרבא לא הקשה דברים אלו אר' נחמן, אלא שדייק שכן משמעות דברי הברייתא עצמם. ומה שאמר "לא הוא דלא תנשא" היה בהמשך לדברי ר' נחמן אבל לא שדייק מדבריו. והוכחת הפני הפני יהושע נמי מסייעת לרש"י בהא.]

ו גמ', הכא בדידה קיימא לאיגרושי. כתב הרשב"א בשם רבינו יצחק הוקן, דאף כשנשאת לאחר ולא גירשה, יכולה לקיים התנאי על ידי שתינשא לפלוני, ואין קידושי האחר מעכבין קידושי פלוני מלחול, כיון דאם לא יחולו קידושי פלוני לא חיל גיטא, וקידושי האחר אינן כלום, דהא אינן יכולים לחול, אלא אם יחולו קידושי פלוני. וכתב, דלפי זה, הא דפריך רבא "בדידה קיימא לאיגרושי". היינו, משום שאם תנשא לפלוני בלא גרושין מהאחר, נמצא דהיתה תחת האחר בזנות דפנויה בלא קידושין, ומשום הכי אמרינן דלא תנשא לו. אבל אם יגרשנה האחר בגט, ואחר כך תנשא לפלוני, שפיר יכולים קידושי האחר לחול למפרע, שהרי נתקיים התנאי, דהיינו נישואי הפלוני. וכיון שנתגרשה מהאחר בעת שחלו קדושי [אחרי שנתקדשה לפלוני כיון שכבר נתגרשה ממנה אין האישות עם פלוני מפקיעה האישות אם האחר] ובכהאי גוונא לא הייתה תחתיו בזנות.

ז תוס' ד"ה הכא, אף על גב דכיון שאינה יכולה וכו'. הבי"ח והמהרש"ל גרסו בתוס' לא הויא אשת איש, והיינו כדברי הרשב"א שבאותה הקודמת, דחשיבא פנויה אצל האחר, אלא שפירשו את פירכת רבא בגוונא אחרינא. אבל המהרש"א גרס בתוס' הויא אשת איש. והאריך לבאר דבריהם דלא כרשב"א. (עיין בדבריו) והפני יהושע כתב דאף דבכל הדרכים שכתב אפשר לבאר דברי התוס', נראה לו שהעיקר כגירסא מהרש"ל, וכך מצא בנוסחא ישנה בדפוס וונציה.

ח בא"ד, שמא יתקיים תנאה וכו' או יגרשה בגט כשר. כתב הפני יהושע,

דאף דרוב הפוסקים כתבו דלאחר שכבר גרשה הראשון בגט כשר, על ידי תנאי דעל מנת, שהוא כמעכשיו. שוב אין יכול לגרשה שנית ולבטל התנאי. וכדאיתא בשולחן ערוך (אהע"ז קמ"ג). שיטת ר"י בעל התוס' לפי מה שנראה מדבריו לעיל (פב): סוד"ה אפילו לא נתגרשה, שאפילו אם ניסת לאחר יכול בעלה הראשון להתירה בגט למי שנאסרה עליו, וכל שכן הכא, דלסברת התוס' עכשיו, לא חלו קידושי האחר עדיין, ואכתי אנדיא בבעל הראשון, ויכול לגרשה מחדש, ולהתירה לכל אדם, ויחולו קידושי האמצעי.

ט בא"ד, בודאי אין בידה שישאנה זה. הקשה המהרש"א, הא רבא גופיה אמר לקמן (בסוף העמוד) לגבי על מנת שתיבעלי לפלוני, דמיקרי אפשר לקיימו, דאפשר דמשחזא ליה בממונא. והרש"ש תירץ, דלא דמי, דאין הכי נמי דחשיב תנאי שאפשר לקיימו לגבי חלות התנאי, מיהו אי אפשר להתירה להנשא על סמך זה, דאינו בידה לגמרי, ושמא לא תקיים. וכבר קדמו הרשב"א, שכתב עוד, דקושיית רבא קיימא בין איגרושין ובין אנישוואין, דאף באופן שבידה להתגרש אין בידה להינשא.

י רש"י ד"ה שתבעלי, בין בזנות בין בנישוואין. וכן כתב ברש"י ד"ה אמר לך רבא. אבל בתוס' ד"ה על מנת, בסוה"ד, כתבו דלא חשיב הפלגה בדברים במה שיש שם איסור פנויה. [והיינו דהתנאי דוקא שתבעל בזנות]. והתוס' הרא"ש כתב, דקמשמע לן בברייתא, נתקיים התנאי הרי זה גט וכו'. דהיינו דאף דאיכא איסור פנויה, לא חשיב מפליגה בדברים.

יא גמ' על מנת שלא תבעלי לאבא ואביך. התוס' לעיל (פב): ד"ה שרבי אליעזר, כתבו דנקט לאבא ואביך, כיון דבאחר יש לחוש שתעבור על התנאי, דאינו בידה לקיימו, שמא יבא עליה באונס. ולעיל (פג). בד"ה ועמדה, הוסיפו, דאין לחוש שיבא עליה בחיי הראשון, דאם כן יבטל הגט ונמצא עובר על איסור אשת איש, אלא שמא יבא עליה לאחר מיתת הראשון. ובחידושי הרמב"ן כתב, דנקטו אבא ואביך. לאשמועינן, דבכהאי גוונא חשיב מפליגה בדברים, אי נמי משום דסבר דבעל מנת שלא תיבעלי לפלוני לא הוי גט כרבנן דרבי אליעזר דהוי כשיוור. [אבל אבא ואביך לא חשיב שיוור כדתנן לקמן (פה)]. ועיין באות הבאה.

יב רש"י ד"ה אין חוששין, כלומר מותרת להנשא מיד ואין חוששין שמא תבעל. ובחידושי הרמב"ן כתב, דאין משמעות לשון "שמא נבעלה" [שהוא לשון עבר] כן. ולהכי פירש, דכולה ברייתא איירא, לגבי ספק אם נתקיים כבר התנאי. וברישא קתני בעל מנת שתיבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט, והיינו דאם נתקיים בעדים דוקא מהני. (והרשב"א הוסיף, דבהאי גוונא לא אמרינן הן עדי יחוד, הן עדי ביאה). ובסיפא קתני בעל מנת שלא תיבעלי לאבא, דנאמנת לומר שלא נבעלה, משום שהוא בידה, והוא בשב ואל תעשה. ונאמנת אף באופן שנתייחדה עמו. ואף שהבעל אומר שנבעלה, משום דהווי כמי שאמר לה מתחילה נאמנת עלי.

יג בא"ד, אבל אמר לה על מנת שלא תיבעלי לפלוני אינו גט שמא תיבעל לו, דומיא דעל מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם. בחידושי הרמב"ן לעיל (פג): ביאר טעמו, דכיון שכל ימיה בתנאה עומדת, ויש לומר שיבטל הגט, אם תבעל לו, אינו גט. והוא הטעם בתנאי דשלא תלכי לבית אביך לעולם. והקשה, הא בגוונא שמת אותו פלוני, נתקיים התנאי, והוה כעל מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני. והביא, דהרמב"ם נמי כתב (בפ"ח מגירושין ה"ב), דעל מנת שלא תינשאי לפלוני מיקרי אנדיא ביה, כמו שלא תשתי יין לעולם. ורצה לבאר דעתם, דבתנאי דשלא תנשא לו כל ימי חייו, כיון שנשואין אי אפשר לאחר מיתה, הווי כתנאי דלעולם. והקשה, דמהאי טעמא, שלא תבעלי לאבא ולאביך נמי אמאי הוי גט, הרי אינו כריתות. וליכא למימר דלא חיישינן דלעבדי איסורא, דמכל מקום התנאי קיים לעולם, וכאומר לאשתו, על מנת שלא תשתי יין נסך לעולם, שאין זה כריתות. וכתב, דאפשר שיש ברש"י טעות סופר, במה שכתב "לעולם". וצריך להיות, "דומיא דעל מנת שלא תלכי לבית אביך". ופירושו, דעל מנת שלא תבעלי לפלוני אין מתירין לה להנשא עד שימות, משום דחיישינן שמא תבעל לו, דומיא דעל מנת שלא תלכי לבית אביך עד ל' יום.

דף פד ע"ב

יז גמ', ואם היתה נזירה על מנת שתשתי יין וכו' לאביי קשיא. וצריך לבאר, דאף שיכולה להשאל על נזירותה ולשתות. אינו מועיל כיון דתנאו היה שתשתה דוקא בזמן שהיא נזירה. (א.ג.).

טו רש"י ד"ה שאני הכא, בתוה"ד, משום הכי צריך לחזור ולטלו, דקנאתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה. הקשה הרשב"א, אם קונה הגט, אמאי מהני ליטלו ולחזור וליתנו לה, הרי בטל כוחו, ואין אשה מתגרשת פעמיים בגט אחד. (וכן כתב הרמב"ן הובא לעיל פב: אות יב.).

כבר פקע אישות דידה לגמרי, וממילא שריא לכל. ובהכי לא קשיא נמי קושיה הגרע"א, דבאמת בלאו שתינשא לאחר, נמי מותרת לעכו"ם שנתגייר. (ד) גמ', חוץ מקידושי קטן מהו מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא. הקשה הקובץ ביאורים (אות נו), לשיטת הפוסקים (הובא באבני מילואים סימן א סק"א) דאדם שקידש אשה עבור בנו קטן מהני משום זכין, היאך אמרינן הכא להדיא דאינו בר הויה.

(ה) רש"י ד"ה חוץ מקידושי קטן, חוץ מפלוני וקטן הוא. ביאר בחידושי הגרע"א, דכוונת רש"י לאפוקי דלא נפרש שאמר בהדיא חוץ מקטנים, דבהא פשיטא דלאו שיורא הוא, כיון דהשיוור אינו אלא לזמן דאינן ברי הויה. והקשה, מאי מייתנין מעבד ועובד כוכבים, דילמא, התם איירינן בגוונא דאמר חוץ מעבד ולא חוץ מפלוני, דלאו שיורא הוא, משום דהשיוור דווקא לזמן עבדותו וגיותו.

(ו) רש"י ד"ה אלא לאו בזנות, ואבא ואביך וכו' דבלאו הכי אסירא להו. הקשה בחידושי הגרע"א, הא בנכרי בית דין של שם גזרו, וליכא איסורא דאורייתא, ואם כן בחוץ מעכו"ם אמאי לא הוי שיוור. וכתב, דלולי דברי רש"י יש לפרש, דלאו משום איסורא אתינן עלה, אלא דלא נאמר "ויצאה והיתה" אלא כלפי אדם ששייך בה הויה ד"היתה לאיש אחר". אבל לאדם דלא תפסי ליה קידושין בה, לא בעינן שיתירה, ולא מיקרי שיוור.

(ז) גמ', אבא ואביך בני נשואין נינהו, אלא לאו בזנות וכו'. תמה בתוס' הרא"ש, אי נוקי למתניתין בזנות, מאי שנא עבד ונכרי, ממזורת ונתינה לישראל. ועוד מהה דפליג במתניתין בין יש לו עליו קדושין, למי שאין לו עליו קדושין, מוכח דבנישואין איירי. וביאר, דהכי קאמר, אבא ואביך בני נשואין נינהו, אלא לאו בזנות. כלומר, נישואין דידהו זנות, ולפי זה אי שייך בזנות הוי שיוור. ודחי, דילמא בנישואין, כלומר אף דנישואין דידהו זנות, מכל מקום שייך בלשון נישואין, וליכא למידק מינה דזנות דאחר הוי שיוור.

(ח) גמ', חוץ מיירושתיך מהו וכו' או דילמא לשארו וירש אותה כתיב. הרמב"ם (בפ"ח מגירושין ה"ו) פסק, דהויה ספק מגורשת. והקשה הצפנת פענח (פ"ד מערכין הכ"ב), לפי מה שפסק (בפ"ב מאישות ה"ג), דירושתי הבעל דרבנן, היאך אפשר להחשיב האי גוונא שיוור.

(ט) תוס' ד"ה חוץ מתרומותיך, בתוה"ד, אף על גב דאהני מה שמשויר שתהא אסורה לאכול מן התורה. והיינו דמשתמרת לביאה פסולה אינה אסורה בתרומה אלא מדרבנן. וכן כתבו התוס' ביבמות (נו:): ד"ה רב, והריטב"א ביבמות (נו:).

דף פה ע"ב

(ו) מתני', רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי וכו' למהך להתנסבא לכל גבר וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דצריך לכתוב נמי "הרי את מותרת לכל אדם", ולא סגי בהך לינשא דודין דיהוי וכו', משום דלא משמע דמתירה אלא בנישואין, אבל לא בזנות, ואף בדיעבד פסול. והביא יש אומרים, דסגי בהאי לינשא, דלשון נישואין לאו דוקא, וכולל אף זנות. והביא, דגם רש"י בד"ה דמשמע בנוסח הגט, לא הזכיר הרי את מותרת לכל אדם. וכן כתב התוס' רי"ד.

(יא) גמ', אמר ליה לעבדו אין לי עסק בך מהו. הר"ן (מה. בדפי הרי"ף) והרא"ש (סימן ד) גרסי הכא, "למלאכה קאמר ליה, או לכל מילי קאמר ליה".

[והכי איתא בקידושין (ו:)]. והקשה הר"ן, דאם כן איך פשיטא ממוכר עבדו לעובד כוכבים. הרי התם פשיטא דלא למלאכה קאמר ליה, כיון דבלאו הכי אינו יכול להשתעבד בו, כיון שמכרו. ותירץ, דמכל מקום מדנקט רב ששת האי לינשא, ולא נקט לכשתברח הרי אתה בן חורין, משמע דלשון חירות גמור הוא. ועוד כתב, דדוקא בעבד מבעיא לן אי מהני, אבל באשה, כיון דאין גופה קנוי, פשיטא דלא שייך לשון דאין לי עסק בך.

(יב) גמ', לכשתברח ממנו אין לי עסק בך. כתבו התוס' לעיל (עו). ד"ה דין ודברים, דהאי לינשא משמע אלא תהא לעצמך, ולהכי בשדה לא מהני. והביאו, דרבינו תם מפרש, דאין לי עסק בך היינו דוכו ביה שמאי. והיינו דמתחייב במצוות כדמשמע בר"ן דבסמוך. והר"ן (מה. בדפי הרי"ף) כתב ב' הטעמים, דבעבד גדול זוכה בעצמו, ועבד קטן שאינו יכול לזכות בעצמו, זכו בו שמים, דמייתי ליה לכלל מצוות.

(יג) גמ', אמר לה לאשתו הרי את בת חורין. פירש רש"י בד"ה אמר לה, דמיירי שכתב כן בגט, וכן פירש רש"י בקידושין (ו:): ד"ה לא אמר כלום. וכן כתב הרמב"ם (בפ"א מגירושין ה"ד). והטור (סימן קלו, ד) מייתי לה לגבי אמירה ממש. וכתב הבית יוסף, דאף הרמב"ם ורש"י מודו דכל שאמר הנך לשונות גרועים אינה מגורשת, אלא דכיון דאיתמר לה אמתניתין דמיירי בכתיבת הגט, פירשו, דהנך לינשא דמייתנין, מיירי נמי בכותב.

(טז) תוס' ד"ה רבי יוחנן, מתוך פירוש הקונטרס משמע דלחוקיה רבו וכו' אלא נראה שלתלמידיו מבבל שהיו לפניו היה אומר. כתב הר"ן (מג. בדפי הרי"ף), דנפקא מינה, דלפירוש רש"י דאמרה ר' יוחנן לפני רבו, אין הלכה כר' יוחנן, דאין הלכה כתלמיד במקום הרב, ואם כן מתניתין יחידאה ולא הילכתא. אבל לפירוש התוס' דלא אמרה רבי יוחנן בפני רבו, קיימא לן כוותיה, (דמתניתין אולא ככולי עלמא). ואף דפליג אחזקיה רביה, מכל מקום דוקא כשהתלמיד נחלק עם רבו ממש לא פסקין כתלמיד, אבל כשנחלק בתר הכי קיימא לן כתלמיד, דבתרא הוא. [אבל התוס' בקידושין (מה): ד"ה הוה כתבו בשם רבינו תם, דבכל מקום שהרב והתלמיד חולקין הלכה כדברי הרב באמוראים ראשונים עד אביי ורבא, אבל מכאן ואילך פסקין כבתראי. ולא כתבו דהיינו דוקא אם נחלק בפני הרב].

(יז) גמ', כתבו בתוכו. התוס' רי"ד רצה לומר, דהא דפסלה מתניתין כתבו בתוכו, אף שחזר ומחקו. היינו דוקא כרבי אלעזר דסבר דהא דכתיב "וכתב לה" קאי אכתיבת הגט [כדאיתא לעיל (כב:)], אבל לרבי מאיר דסבר (שם) דאפילו מצאו באשפה כשר, ד"וכתב לה" אחתימה קאי. הוא הדין הכא דלא איכפת לן בכתיבת הגט. וכן כתב הרשב"א בשם תוס'. ואחר מיכן כתב התוס' רי"ד, דאפשר דחלק ולומר, דעד כאן לא מכשיר רבי מאיר כשנכתב לשם גרושין [כלומר, אף דלא נכתב לשמה ממש]. אבל הכא גרע טפי, דמיקרי שלא נכתב לשם גרושין, כיון שיש בו שיוור.

(יח) תוס' ד"ה מהו דתימא, בסוה"ד, ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא. ביאר המהרש"א, דהיינו משום דחזינן דרב ספרא לא גזר בעל פה אטו כתיבה, אף דאינו גזירה לגזירה אלא חדא גזירה, והיינו כר' זירא דאמר, דרבנן לא גזרו אפילו חדא גזירה בגוונא דעל מנת אטו חוץ. אבל לרבא דמודו רבנן דגזרינן על מנת אטו חוץ, הוא הדין דיש לגזור בעל פה אטו כתיבה, באופן שאינו גזירה לגזירה.

(יט) גמ', שתקו שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף. פירשו רש"י ותוס' בד"ה שתוקי, דהיינו שלא יזכיר תנאי. והר"ן (מד: בדפי הרי"ף) כתב, דרבא לא אמר שתקו שתוקי אלא לגבי חוץ, אבל בעל מנת לא גזרינן על פה אטו חוץ, כיון דחוץ גופיה אינו אלא מדרבנן.

(כ) תוס' ד"ה כל התנאים, בתוה"ד, והכא בלא נתקיים התנאי קאמר רבי דפסולים כשנכתבו ומחקו. והתוס' רי"ד כתב, דאפילו לא נכתב התנאי כלל, כיון דמעיקרא אתני בעל פה, שוב אינו יכול לגרש בהאי גיטא, אלא בקיום התנאי.

(כא) תוס' ד"ה שתוקי, בתוה"ד, דגזר על מנת אטו חוץ. הקשה המהרש"א, דהכא מיירי בעל פה, ומה שייך לגזור אטו חוץ בעל פה, דהרי חוץ בעל פה גופיה אינו אלא משום גזירה אטו כתבו, ולרבנן לא גזרינן גזירה לגזירה. וכתב, דעל כרחק סברי התוס' דחוץ בעל פה קודם התורף, פסיל מדינא, ולא מגזירה. והביא, דהר"ן הקשה, דאם כן, אמאי לא גזרינן בחוץ בתר תורף, אטו חוץ קודם תורף, כיון דלא הויה גזירה לגזירה. ומסיק המהרש"א, דבחוץ בעל פה באופן שחזר בו בשעת נתינה, כשר מדינא, ולא פסול אלא מגזירה. אבל הכא דאמר רבא שתקו שתוקי, היינו שמא יאמר תנאי ולא יחזור בו, ובכהאי גוונא יש לגזור אטו חוץ דלא הדר ביה, דפסול מדינא.

דף פה ע"א

(א) גמ', ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסיל. כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (פג:), דאפשר דמכאן הוכיח הרי"ף (מג: בדפי הרי"ף), דקיימא לן דדוקא בחוץ מפלוני לא מהני, אבל בעל מנת שלא תינשא לפלוני הוי גט. והרמב"ן כתב, דיש לפרש דמאי דאמרו "אבל על מנת", לא מיירי בעל מנת שלא תינשא לפלוני, אלא בשאר תנאין דעלמא.

(ב) גמ', אבל לפני התורף דברי הכל פסול. ופירשו התוס' בד"ה אבל, דגזרינן אטו חוץ. והתוס' רי"ד כתב, דרבא פסל לה מדינא, משום דסבר דאינו ספר כריתות, משום שכתוב בו תנאי, אף שהאשה רוצה לקיימו.

(ג) מתני', לעבד ולעובד כוכבים וכו' כשר. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס) לעיל (פג:), אמאי לא הזכירו הפוסקים דבגוונא דגירש חוץ מעכו"ם, ונתגייר, אם נשאת לאחר ממילא ניתרת גם לאותו הגר. וכדאיתא התם, מודה רבי אליעזר, שאם הלכה ונישאת לאחד מן השוק וכו' מותרת לזה שנאסרה עליו. והחזון איש (סימן קמו, פה). הקשה, לסברת רבי יוסי הגלילי לעיל (פג:). דהיכן מצינו אסורה לזה ומותרת לזה. תקשי, דמצינו בגוונא דגירש חוץ מעכו"ם ונתגייר, דמותרת לכל ואסורה לו. עוד הקשה, אמאי לא הזכירו הפוסקים בחוץ מעכו"ם דאסורה לו לכשיתגייר, ולא כתבו אלא דהגט כשר. וכן גבי הני דאיבעיא לן בגמרא בסמוך, לא הזכירו הפוסקים דלגבי המשויירים בודאי אסורה. ועל כן כתב, דכיון דגירש לכל הראויין לגרושין,

יד רש"י ד"ה אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום, דלגבי מלאכה לא אפקה מיניה וכו'. ופירש רש"י בקידושין (ו): בד"ה אמר לה לשפחתו, דאין זה לשון שחרור, דאי משוי לה בת חורין אינה מותרת לעבדים. והתוס' הרא"ש (שם) הקשה, מאי שנא מאשה דמהני, משום שניתרת לכל מי שהיתה אסורה מחמת האישות כפירוש רש"י (שם). הכי נמי יהני בשפחה, דהא ניתרת לכל מי שהיתה אסורה מחמת השפחות. ומכח זה מפרש כפירוש רש"י כאן, דאיסור השפחה תלוי בעבדות שבה, וכל שלא הפקיע העבדות אין לשון היתר מועיל בה. ובהגהה בתוס' הרא"ש לרבי יצחק ב"ר יהודה קורייאט תירץ, דכשאומר הרי את מותרת לכל אדם. משמע, שמוסיף היתר על מי שמותרת עד עתה. אבל שפחה, נאסרת מעתה על מי שהיתה מותרת עד עתה.

טו גמ', רבנן סברי ידים שאינן מוכיחות הויין ידים. כתב בחידושי הרמב"ן, דסוגיית דהכא פליגא אמאי דאמרין בנדרים (ה): בדעת רבא, דאף רבנן מודו דלא הויין ידים, אלא דהכא חשיב ידים מוכיחות. אבל הר"ן (מה: בדפי הרי"ף) כתב, דאין כוונת הגמרא בדוקא לכל ידים שאין מוכיחות בעלמא, אלא יש לפרש, דידין שאין מוכיחות כגוונא דילן מהני, והיינו משום דבאמת חשיב מוכיחות.

טז גמ', אמר אביי האי מאן דכתב גיטא וכו'. כתב הרמב"ם (בפ"ד מגירושין הי"ד), שאם לא דקדק לעשות כל דברים אלו, הגט פסול. וכתב המגיד משנה, דהיינו דלא תנשא ואם נשאת לא תצא, כמו שביאר הרמב"ם (בפ"י ה"ב) דכך הדין בכל מקום שנאמר "פסול". ובהשגות הראב"ד כתב בשם גאון, דכל אלו הדקדוקים כשהבעל עומד ומערער. והמגיד משנה הביא דברי בעל העיטור שביאר, דהיינו שהבעל אומר דאנא פסילנא לה בהני דקדוקי, ולקלקלה נתכוונתי. וביאר, דבסתמא כשר, משום דלא קיימא לן כרבי מאיר דאמר, דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, יוציא והולד ממזר.

יז גמ', לא לכתוב ודין דמשמע ודין וכו'. הרמב"ם (בפ"ד מגירושין הי"ג) ביאר, דהיינו משפט יהיה ביני וביניך, ולגבי איגרת ביאר הרמב"ם, דהיינו אי גרת, כלומר אם זינת. ולגבי כדי ביאר הרמב"ם, דמשמעו בתנאי זה אפטור אותך. ולגבי תריבין ושביקין ביאר, דהיינו שהיא שבקה אותו וגירשה אותו.

יח גמ', איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן. כתב בחידושי הרמב"ן, דאף דיחיד ורבים הלכה כרבים. מכל מקום, כיון דאיכא פלוגתא בידין שאין מוכיחות בשאר דוכתא, בעי לה. והר"ן (מה: בדפי הרי"ף ובנדרים ו), כתב, דיש מפרשים, דספק הגמרא דוקא לגבי ודן, דאפשר דמסתבר טעמא דרבי יהודה בודן [דלא מיקרי מוכיחות], אבל במאי דפליגי אי בעי למכתב מינאי, (כדאיתא בנדרים (ה): והובא בתוס' ד"ה אף על גב), בהא ודאי קיימא לן כרבנן לגבי רבי יהודה, ומשום דחשיב ידים מוכיחות. והביא עוד יש אומרים, דספק הגמרא בטעמיהו דרבנן במתניתין, אי משום דחשיב ידים מוכיחות, ולפי זה אין טעם דלא נפסוק כרבים, או משום דסברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים, ולפי זה יש לפסוק כרבי יהודה, כיון דקיימא לן כרבא דאמר בנדרים (ה): דידין שאין מוכיחות לא הויין ידים. ולפי זה, ספק הגמרא הוא גם במינאי, דלהאי גיסא דטעמיהו משום דידין שאין מוכיחות הויין ידים, היינו טעמם נמי במינאי, ואנן קיימא לן דלא הויין ידים.

יט רש"י ד"ה כולהו מי קאמר, כל שאר דברים וכו' כגון די תיהויין. אמנם התוס' רי"ד פליג. וביאר, ד"כולהו", היינו הרי את מותרת לכל אדם, אבל לשונות אלו, דתהויין רשאה להתנסבא וכו', אין צריך לכותבן כלל, וסגי בהרי את מותרת לכל אדם, ומה שהזכיר אביי האי מאן דכתב וכו', היינו לרווחא דלישנא, ולא מגופו של גט.

דף פו ע"א

א תוס' ד"ה מן עלולי מלכא, בתוה"ד, ומאי דאתקין לכתוב בשטרא לא הוי אלא לשופרא דשטרא. והתוס' הרא"ש תירץ עוד, דלהכי פירש רש"י בד"ה ומן עורוי, שלא חטא להיות מוכתב למלכות, דהיינו שאם חטא בחטא שמתחייב עליו למלכות, אף שעדיין לא נכתב למלכות, המקח בטל מחמת דאתני כן בהדיא.

ב תוס' ד"ה עד טצהר. והא דאמרין סמפון בעבדים ליכא וכו'. ביאר המהרש"א, דלא ניחא להו לפרש כרש"י ד"ה עד צטעה, דדוקא מחמת דאתני הכא בהדיא הוי מקח טעות. דאם כן, אמאי אמרינן התם דטעמא משום דחזי ליה, הא מום דעד טצהר לא חזי ליה מעיקרא. ועוד ביאר, דכל הני דנקט הכא, אפילו בדלא אתני הוי מקח טעות, ולא נכתב אלא לשופרא בשטרא, וכמו שכתבו התוס' בד"ה מן עלולי, ואם כן צריך לפרש "בעד טצהר", דהוי מקח טעות אפילו בלא אתני.

ג גמ', ונטפיק. פירש רש"י לעיל (ט:): בד"ה ונגבול בנטפא, דהיינו צרי.

ד רש"י ד"ה ואם ניסת, בתוה"ד, ולמאן דמוקי לה בגמרא כרבי מאיר וכו'. בהגהות הב"ח (אות א) כתב, דזו הגהה שנלקחה מדברי התוס' לעיל (ג): ד"ה שלשה. אבל בחידושי הרמב"ן הביא כן בשם רש"י. ובתוס' הרא"ש הביא שכן כתב רש"י בתשובה.

ה בא"ד, ומיהו רבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר. התוס' לעיל (ג): ד"ה כתב, דרבנן פסלינהו, משום דהוי כאין בו זמן, דהרי בכתב ידו יוכל לשקר ולכתוב הזמן כפי שירצה. וכתב החזון איש (סימן קג, כה), דלפי זה צריך לומר, דהא דפליג ר' אלעזר בסיפא, לא קאי ארישא דג' שטרות, דהא בכתב ידו ואין עליו עדים מודה ר' אלעזר דפסול משום דהוי כאין בו זמן, ודוקא כשאינו כתב ידו מכשיר ר' אלעזר, משום דבכהאי גוונא ודאי לא יסמכו על הזמן הכתוב בגט, בלא שיבואו לפנינו עדי מסירה. (ועיין שם בחזון איש שנשאר בקושיא מתוס' (שם) ד"ה ר' אלעזר). והר"ן (מו: בדפי הרי"ף) כתב, דהטעם דפסלי רבנן בהני דמתניתין, משום דבשאר שטרות לאו שטרא מעליא הוא לגבות בו ממשעבדי.

ו מתני', ואם נשאת הולד כשר. הקשו התוס' לעיל (ג): ד"ה שלשה, למאן דמוקי למתניתין כרבי מאיר, הא קסבר רבי מאיר דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים הולד ממזר. ותירצו, דכך היה המטבע בהני שלשה, דלא יפסל בדיעבד.

ז מתני', רבי אלעזר אומר וכו'. הקשה בחידושי הרמב"ן, הא כיון דסבר רבי אלעזר עדי מסירה כרתי, הוה ליה לאיפלוגי ארישא. בהאי לישנא, דאם מסרו בפני עדים כשר, ואם לאו תצא והולד ממזר. ומוזה הוכיח כדעת הרי"ף (הובא לקמן באות יח), דמודה רבי אלעזר דעדי חתימה לחוד מהני, וכי קאמר עדי מסירה כרתי, היינו אף עדי מסירה. [אמנם לדעת רבינו תם בתוס' לעיל (ד): ד"ה דקיימא לן, דאפילו רבי מאיר בעי עדי מסירה, משום דאין דבר שבעררה פחות משנים. ועל כרחך רישא מיירי בהיו עדי מסירה, לא קשיא. (א.ג.)].

ח מתני', ואין בו זמן. כתב הנימוקי יוסף בסנהדרין (י: בדפי הרי"ף), דטעמא דגט שאין בו זמן כשר, אף דבכל עדות בעינן מדאורייתא, דרישה וחקירה. חכמים ביטלו להאי דינא בגיטין, משום דהווי מלתא דשכיחא, כמו שביטלו בדיני ממונות, משום שלא תנעל דלת בפני לוין. ואף דמדאורייתא אינו גט מהני, משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ובהאי גט אפקעינהו רבנן לקידושין.

ט מתני', שם. הקשה בקובץ ביאורים (אות נח), למאן דמוקי למתניתין כרבי מאיר, איך הגט כשר מדאורייתא, הא כתבו התוס' לעיל (כב): ד"ה מאן חכמים דרבי מאיר בעי שיהא הגט מוכיח מתוכו, וכתבו התוס' בכתובות (צד): ד"ה לימא, דכשכתוב יום בשטר ולא כתוב שעה, לא מיקרי מוכח מתוכו אלא לגבי סוף היום, ולהכי לרבי מאיר אינו קונה משעת המסירה אף שנמסר באמצע היום. ואם כן כשאין בו זמן, לעולם אינו מוכיח מתוכו, ולא יחול כלל. והחזון איש (סימן צח, ב) תירץ, דלעולם אף כשלא מוכח הזמן מגוף השטר מיקרי מוכח מתוכו, כיון שהשטר שביד המקבל מוכיח שנמסר. וכל מה שכתבו התוס' בכתובות דלא מיקרי מוכח מתוכו, היינו דוקא באופן שהמוכר נתן אחר כך שטר אחר לקונה אחר, דלגבי השני לא הוי הראשון מוכיח, כיון שאין מוכח מי קדם מבין שניהם.

י גמ', אלא לרבנן וכו' התם תצא הכא לא תצא. כתב בחידושי הר"ן, דהטעם דהקילו בהני דמתניתין טפי משאר פסולין. משום דלא החמירו לומר תצא אלא בב' אופנים. א. בדבר הנוהג בגיטין ואינו נוהג בשאר שטרות. והיינו כדי שלא יבואו להשוות גיטין לשטרות, ולהכי בכתבו לשם מלכות אחרת תצא, כיון דבשאר שטרות אין בו קפידא, כיון שהמלכות אינה מקפדת אלא בגיטין. ב. בדבר שבשאר שטרות צריך להקפיד עליו לכתחילה, פסלו הגט בדיעבד. כגון היה במזורה, וכתבו במערב. דאף בשאר שטרות צריך להקפיד לכתחילה, משום מיחזי כשיקרא. אבל בהני דמתניתין, בשאר שטרות רשאי לכתחילה לעשות, אלא דלא יגבה ממשעבדי, ולא החמירו בגט בנשאת.

יא גמ', שם. כתב בחידושי הרמב"ן, דשמעינן מהכא, דכל היכא דאיתמר בסתמא הגט פסול, אם נשאת תצא. ולא דמי לגט ישן דקיימא לן דתנשא לכתחילה, דהתם קתני בית הלל אוסרין ולא קתני פוסלין. והביא, שרב האי גאון כתב, דבהדיא מוזרז וכתבו במערב, לא תצא. וביאר, דרב האי מפרש, דהא דאמרו בסוגיין דבשאר פסולין תצא, היינו מקמי דמשנינן דמתניתין כרבי מאיר, והוצרכנו לחלק כן כדי לתרץ מתניתין. אבל לבתר דאוקמינא מתניתין כרבי מאיר, אמרינן, דלעולם בשאר פסולין לרבנן תצא. וכן כתב הרא"ש (בסימן ו), וביאר, דאף דבגמרא לא אוקי כרבי מאיר, אלא למאן דאמר תצא. מסתברא, דבתר דאוקמינן הכי במסקנא, מודו בזה כולי עלמא.

הדרק היוזמי

מסכת גיטין דף פו – דף פז

ו' תשרי – ו' תשרי התשס"ט

ממשועבדים, דלית להו קלא.

כא) רש"י ד"ה גובה מנכסים משועבדים, אם שטר הוא, או גט זה גובה כתובה וכו'. אמנם לעיל (ג): ד"ה גובה פירש בפירוש קמא. דגובה הכתובה על ידי הגט, מנכסים משועבדים. ובפירוש בתרא דאזיל אשאר שטרות שגם הם נקראים גט. והתוס' שם ד"ה גובה, הוכיחו כפירוש בתרא, מהא דקשיא לגמ' הכא, ובשאר שטרות לא, והקתני גובה מנכסים משועבדים. אלמא דרבי אלעזר איירי נמי בשאר שטרות. והתוס' הרא"ש (שם) כתב בשם ה"ר יהודה ממיץ, דלעולם רבי אלעזר דמתניתין בגט איירי, והא דמקשינן הכא ובשאר שטרות לא. היינו משום דהטעם לחלק בין גיטין לשאר שטרות, משום דגט אינו עומד לגבות, אלא לאינסובי, וסגי לה להביא הגט מיד בפני בית דין. אבל שטרות שעומדים לגבות לזמן ארוך לא. ופריך לה, ד"הקתני גובה מנכסים משועבדים", דהיינו דהגט נמי עומד לגבות בו, ואפילו הכי מכשיר רבי אלעזר, ויש ללמוד דהוא הדין לשאר שטרות.

כב) מתני', נותן שניהם לזו ושניהם לזו. כתבו התוס' לעיל (כד): ד"ה בעדי מסירה, דמיירי דהגיטין משולשין בשמותיהן ועל ידי זה אפשר להכיר למי שייך כל גט, או שיש סימן אחר, אלא דהעדים אינן מכירין שמות אבות אבותיהן והסימן. דאם אינן משולשין, היאך סלקא דעתא דגמ' לאוקמה כרבי מאיר, הא איהו בעי שיהיה מוכח מתוכו, שנכתב לשם איש זה ואשה זו. ובחיודושי הרמב"ן (שם) פליג אתוס', וסבר, דלר' מאיר לא בעינן מוכח מתוכו של מי הגט.

כג) מתני', נותן שניהן לזו ושניהן לזו. כתבו התוס' בסוטה (יח). ד"ה כתבה (המתחיל בדף יז), דאם כתב ונתן לאשה שני גיטין אינה מגורשת כלל, דדרשינן ספר אחד ולא ב' ספרים. והגרע"א (בגליון השי"ס) ציין לדברי הטורי אבן בראש השנה (כוז): שכתב, דבכהאי גוונא שכל אחד הוא שלם בפני עצמו, ליכא פסולא דב' ספרים, ורצה להוכיח כן, מדאמרינן הכא דנותן לכל אחת ב' גיטין, ודוחק לומר שנותן לה בזה אחר זה, דאם כן הוה ליה לפרש בהדיא דמיירי בכהאי גוונא. אך דחה הראיה, כיון דהכא הגט השני אינו ראוי לה כלל, לא מיקרי לגבה ב' ספרים.

כד) גמ', מאן תנא דלא כרבי אלעזר וכו'. כתבו התוס' לעיל (ד). ד"ה דקיימא לך, דמהכא חזינן, דלרבי אלעזר לא מהני עדי חתימה בלא עדי מסירה, (ודלא כהרי"ף שהובא באות יח). דאי מהני, אמאי לא יהני הכא מחמת עדי חתימה, כמו דמהני לרבי מאיר. והרמב"ן במלחמות ה' (מו. בדפי הרי"ף) ובחיודושי דחה ראייתם, דדוקא לרבי מאיר דבעינן דוקא עדי חתימה, על כרחך לא קאי קרא ד"לה" לשמה על "ונתן", אבל לרבי אלעזר, כיון דפעמים עיקר הכריתה על ידי עדי מסירה, ממילא קאי קרא ד"לה" - לשמה גם על "ונתן", ולהכי בעינן לשמה בנתינה, אף בגוונא דלא בעינן עדי המסירה.

כה) גמ', זמן אחד לכולן זהו כלל. הרמב"ם (בפ"ד מגירושין הי"ח) כתב, שכתב בגט בכך בשבת גירש פלוני לפלונית, ופלוני לפלונית, וכן אמר כל אחד מהן לאשתו, די תהויין וכל טופס הגט, והעדים חותמים מלמטה. וכתב הבית יוסף (קל ט), דמפשט דבריו משמע, שכתב טופס אחד לכולן בהאי לישנא. אמנם בדברי הטור (שם) ביאר, דמפרש שכתב טופס לכל אחד בפני עצמו. וכן כתב הט"ז (קל ט) בדעת הטור, דכל שכתב זמן אחד לכל המגרשים, כולל את כולם, לענין דלא נימא דלא חתמו אלא על האחרון. והטור (שם י) כתב בשם הרמ"ה, דבאופן שכללם בטופס אחד, הגט פסול לגמרי, מהא ד"לה ולא לה ולחברתה" כדאייתא לקמן (פו). עוד כתב הבית יוסף, דבדברי הרמב"ן נמי יש לדחוק כהטור. (דמה שכתב, וכן אמר כל אחד מהן לאשתו. אין כוונתו שכתב האי לישנא, אלא שכתבו לכל אחד ואחד, וכן אמר לאשתו וכו').

כו) גמ', זמן לכל אחד ואחד זהו טופס. כתב הרמב"ם (בפ"ד מגירושין הי"ח), דכתב ביום זה גירש פלוני לפלונית והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר וכו' וביום זה או בכך בשבת גירש פלוני לפלונית. והמאירי כתב, דלא היה צריך רבי יוחנן לומר זמן לכל אחד ואחד, אלא טופס לכל אחד ואחד, שבוה הוא תלוי, אלא דהיא היא.

דף פז ע"א

א) גמ', חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו. כתב הרמב"ם (בפ"ד מגירושין הכ"ה), דבכהאי גוונא הויה ספק מגורשת, שמא לא חתמו אלא על שאילת שלום. וכן כתב (שם הי"ח) גבי דינא דמתניתין, דטופס לכל אחד ואחד, דכל אחת מהנשים הראשונות ספק מגורשת, אם הגט יוצא מתחת ידה. וכתב הרי"ן (מח: בדפי הרי"ף), דהרמב"ם דייק זאת, מהא דאמרו כאן חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו, משמע דהוה ספק, והוא הדין גבי טופס לכל אחד ואחד, שמא על הראשונים נמי חתמו. אמנם יותר נראה לומר, דכיון שאין

משום דניחא טפי לאוקמה כרבי מאיר, כדי שלא נצטרך לחלק בין פסולי הגיטין, דפעמים תצא ופעמים לא תצא.

יב) גמ', והא איכא שלום מלכות. כתבו התוס' לעיל (פ): ד"ה זו, בסוה"ד, דרבינו תם סובר, דבשלום מלכות לרבנן שרי לגרש בו לכתחילה, וגריס הכא והאיכא שלום מלכות וכו', דהיינו דפריך מבבא שלאחריה דהיה במזרח וכתב במערב.

יג) גמ', והאיכא שלום מלכות וכו' מוקי לה כרבי מאיר. הקשה בחיודושי הרמב"ן (במתניתין), דבאין בו זמן נמי נימא דהולד ממזר משום שלום מלכות. ותיריך, דדוקא כשכתוב הזמן למלכות אחרת איכא שלום מלכות, אבל באין בו זמן כלל ליכא שלום מלכות.

יד) רש"י ד"ה למעוטי הא דתניא, דהכא הולד ממזר כרבי מאיר. וכתב התוס' הרא"ש, דלמאן דמוקי למתניתין כרבנן, אתא למעוטי דהתם תצא כשלא חזר ונטלו ממנה. וכתב המהרש"א, דמנינא דרישא אתי למעוטי הני דאמרן, דהתם תצא. וכתב הפני יהושע, דלדעת רב האי גאון שהובא באות יב, דלמסקנא כולי עלמא מודו דמתניתין כרבי מאיר, אין צריך לפרש דברי הגמרא כאן, אלא אליבא דרבי מאיר.

דף פז ע"ב

טו) גמ', ודוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא. ביאר התוס' הרא"ש, דטעמא דרב דלא סמכינן אכתובת הסופר להחשיבו כעדות עד אחד, ואפילו בסופר מובהק, משום דאיכא למימר דלאחר שכתבו בצווי הבעל, נמלך הבעל מלגרש בו, וזרקו לאשפה ואינו חושש כיון שאינו חתום, ומצאתו האשה והחתימה עליו עד אחד בשקר.

טז) גמ', שם. הקשה הרי"ף (מו: בדפי הרי"ף), הא רב גופיה פסק בסמוך כרבי אלעזר, דאפילו אין עליו עדות כלל, אלא שמסרו בפני עדים כשר. אם כן, מה גרע כתב סופר ועד, מאין בו עדות כלל. ומכאן זה חידוש, דאף לרבי אלעזר דעדי מסירה כרת, מכל מקום מודה דבעדי חתימה לחוד נמי סגי בדיעבד, והכא מיירי בשלא מסרו בפני עדים, ועלה קאמר רב, דדוקא כתב ידו ועד כשר, ולא כתב סופר, ועד. אמנם הביא בשם גאון, דהכא מיירי אף שמסרו בעדים, וטעמא דכתב סופר ועד פסול, משום דהוה כמזויף מתוכו דמודה רבי אלעזר דפסול, וכדאייתא לעיל (ד). והרי"ף לא הסכים עמו. והראב"ד (נדפס בדף מו: בדפי הרי"ף), דחה ראיית הרי"ף, דיש לומר, דרב לא אמר כן בשיטת עצמו, אלא לפרושי מתניתין. והרמב"ן (שם) דחה דבריו, דאם כן הוה לה לגמ' לאקשווי כן, ולתריך, דאליבא דמתניתין קאמר, וליה לא סבירא ליה. ומדליתא, חזינן דרב בשיטת עצמו אמרה. והראב"ד והרמב"ן (שם) הביאו דרבינו אפרים נחלק על הרי"ף, וסובר דלא מהני עדי חתימה לרבי אלעזר. וכן כתבו התוס' לעיל (ד). ד"ה דקיימא לך.

יז) רש"י ד"ה מפני שמוצצת, בתוה"ד, שמקיאים מפיהם לתוכן וכבר בטלו בפיהן מתורת מי חטאת. הקשה הקובץ ביאורים (אות נט), אמאי לא יתבטלו המים הפסולים ברוב המים הכשרים ויוכשרו כל המים. והוכיח מכאן, דביטול ברוב לא מהני אלא לבטל את דיני המיעוט, אבל לא מהני ליתן למיעוט דינים חדשים מכח הרוב.

יח) תוס' ד"ה כל העופות, אבל משום מלאכה אין נפסל אחר קידוש. הקשה המהרש"א, מנא להו לתוס' לפרש דהכא מיירי בתר קידוש. ותיריך, דאפשר דדייקי לה מדקתני "פוסלין". והרש"ש הקשה, הא טעמא דחיותן בכלי, נמי אינו אלא קודם קידוש. ובחיודושי החתם סופר מגיה בדברי התוס' "אי נמי" במקום "אבל". וכתב דכוונתם, דאם נפרש טעמא דהכא משום חיותן בכלי, או משום מלאכה, צריך להעמיד קודם קידוש, דלאחר קידוש לא פסיל, ועלה כתבו, דמיהו יש לפרש דטעמא משום היסח הדעת, ולפי זה מיירי אפילו לאחר קידוש.

יט) גמ', הלכה כרבי אלעזר בגיטין. כתב הרמב"ן במלחמות ה', (נדפס בדף מו. בדפי הרי"ף), דמכאן מוכח כדעת הרי"ף (הובא באות יח), דעדי חתימה לחוד מהני אף לרבי אלעזר. דהרי בשאר שטרות סבר רב דחילילי על ידי עדי חתימה, אף דגבי דיידהו נמי כתיב "ספר" [בקרא ד"ספר המקנה"]. אם כן מיקרי ספר על דים, והוא הדין דיהני בגט. אמנם החזון איש (סימן פז, לח) כתב, דתוס' לעיל (ד). ד"ה דקיימא לך, בסוה"ד, חילקו בין שטרות לגט. דגבייהו סגי בעדי חתימה, משום דהוה כמו הודעת בעל דין דסגי בה. אבל בקדושין וגירושין לא מהני הודעת בעל דין, כיון דמחייב לאחריים, בקדושין אסר לה אקרובים, ובגט אכהן.

כ) רש"י ד"ה הלכה, בתוה"ד, אבל לא בשטרות דכתיב בהו וכתוב בספר וחתום. והרמב"ן במלחמות ה' (שם) כתב, דהא דלא מהני עדי מסירה בשטרות, משום דבעינן "למען יעמדו ימים רבים". אי נמי, דלא גבו

הדרך היומית

מסכת גיטין דף פז – דף פח

ז' תשרי – ח' תשרי התשס"ט

אלא דבמקום לכתוב שם אביו, כתב שם ראש המשפחה, וכשר כאילו כתב שם אביו, והיינו דאמרה הגמ' "חניכת בתי אבות עד עשרה דורות". וכן ביאר התוס' הרי"ד.

(ב) רש"י ד"ה חניכתו, שם לווי של משפחה כולה. **הקרנן נתנאל** (בסימן ט אות ז) נקט דכוונת רש"י שלא כתב שמו, ולהכי אינו כשר אלא בדיעבד, וכדמשמע ברש"י לקמן (פח). **ד"ה עד י' דורות**. ולפירושו אי אפשר לגרוס במתניתין "וכן היו נקיי הדעת עושין" דקאי על חניכתו וחניכתה, דהרי אינו כשר אלא בדיעבד. אלא קאי אדלעיל, וכדאיתא ברש"י **ד"ה וכך היו**. (ועיין לקמן פח. אות ה').

(ג) גמ', וניחוש דילמא תרי גיטי הוו וכו'. כתב המהרש"א, דהא דלא הקשו בפשיטות, דילמא גט אחד הוה, וחתך עליונו של גט שבשמאל, וכתב בעצמו לכיון גט אחר בימין. משום, דטפי יש לחוש שכבר היה גם גט בימין, מלחוש שזייף לכתוב גט אחר.

(ד) רש"י ד"ה ודלמא, שמא הגט שלו נמלך מלגמרו וכו'. הקשה המהרש"א, אמאי בעי לפרש בנמלך, ולא פירש בפשיטות טפי, דיחתוך הגט הכתוב בשמאל עד העדים, ויכוין לכתוב בימין גט אחר כרצונו, כיון דבלאו הכי חיישינן הכא שהוא כתב אחר כך כל הגט שמימין. וכתב, ויש ליישב.

(טו) תוס' ד"ה וניחוש, בתוה"ה, אף על גב דלעיל תלינן להכשיר וכו'. **והתוס' הרא"ש הוסיף**, דהכא תלינן בפסלות, משום דאישתני משאר גיטין.

דף פח ע"א

(א) תוס' ד"ה דאמר חוזר ומגרש בו מאי איכא למימר. כתב הפני יהושע, דלכאורה אין לשונם מדוקדק. דאדרבא, לרב נחמן לא קשיא מידי, וניחא מתניתין בפשיטות. אלא דכוונת התוס' להקשות, דמלשון הגמרא משמע, דהני אוקימתות דמוקמינן למתניתין, אליבא דהלכתא נמי איירי דוקא בכהאי גוונא.

(ב) בא"ד, שם. והתוס' לעיל (לב): ד"ה התם כתבו, **דבקיודשין** (נט:): משמע, דאם ביטלו בפירוש, מודה רב נחמן דבטיל. [אמנם לכאורה **מרש"י לעיל (לב): בר"ה והכא**, שכתב, אבל גט שהוא בעין אינו נפסל. לכאורה משמע, דסובר, דאפילו ביטלו בפירוש, אינו נפסל. (א.ג.א.)].

(ג) בא"ד, א"נ אפילו כר"מ ואימלך קודם שם האיש והאשה. ביאר המהרש"א, דאין כוונתם לאוקמה כר"מ ממש, דהא לדידיה לא בעינן כתיבה לשמה, ונמלך אינו פוסל כלל. אלא כוונתם **דמצו סבר כרבי מאיר** הוא דבעינן מוכח מתוכו, ומכל מקום סבר דבעינן כתיבה לשמה, דמצונו דר' יהודה **לעיל (ד)**. סבר, דבעי כתיבה לשמה כרבי אלעזר וגם חתימה לשמה כרבי מאיר. **והמצפה איתן** כתב, דעל פי מה שכתבו **התוס' לעיל (סו): ד"ה הא**, דהיכא דציוה הבעל לכתוב, בעינן שיכתב על פי ציוויו, ולא סגי במצאו באשפה. בנמלך פסול אף לרבי מאיר, ויש לפרש דאזלא ממש כרבי מאיר,

(ד) גמ', חניכת אבות בגיטין עד י' דורות. הקשה הבית יוסף (סימן קכט), אמאי אחר עשרה דורות אין כותבין. אדרבא, כיון שהוחזקו דורות הרבה בהאי חניכה, חשיבא טפי. ותירץ, דמיירי שלא כתב שמו כלל, ולהכי אין כותבין אחר הני דורות, כיון דלא מוכחא מילתא דהוא בן שלא אותו ראש המשפחה שהחניכה על שמו. וכתב החזון איש (סימן צד, כ), דתירוצו סתום. דכיון דמיירי שנקרא בהאי חניכה, אמאי לא מהני.

(ה) רש"י ד"ה עד י' דורות, היא חניכה שאם כתבה בגט לא מיפסלא למיהוי כשינה שמו ושמה. **הקרנן נתנאל** (בסימן ט אות ז) דייק, מהא נקיש רש"י "לא מיפסלא וכו'". דסבר, דמיירי שלא כתב שמו, אלא החניכה בלבד, ולהכי אינו כשר אלא בדיעבד. **והחזון איש** (צד, כ"א) דייק, דמדלל כתב רש"י "דחשיב כשמו", אלא "דלא הוי כשינה שמו", משמע דמיירי שכתב גם את שמו מלבד החניכה, ובת"ר י' דורות מיקרי שינה שמו, מחמת דלא מיתקרי בהאי חניכה, אף שכתב נמי שמו ממש. (ועיין באות הקודמת)

(ו) גמ', דכתיב ביה החרש והמסגר אלף וכו'. כתב המהרש"א (בחיודש"א אגרות), דאף דבקרא דלעיל מיניה (שם פסוק יד) נמי כתיב "וכל החרש והמסגר". מכל מקום, לא דרשוהו. משום דהתם יש לפרשו כפשוטו בבעלי אומנויות. אבל בקרא ד"והחרש והמסגר אלף", לא ניחא לפרש כפשוטו, כיון דכתיב ביה "הכל גיבורים עושי מלחמה", דלא שייך בבעלי אומנויות, אלא בתלמידי חכמים שהם גיבורים ועושים מלחמתה של תורה. [אמנם **רש"י במלכים** (שם יד), הביא להאי דרשה אפסוק קמא. יש לומר, דמכח קרא בתרא מפרשינן הכי נמי לקרא קמא, דמשמעות הכתובים, דקרא בתרא קאי אקרא קמא. (א.ג.א.)].

(ז) גמ', שבשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין. פירש **רש"י במלכים ב'** (כד, יד) דהיינו מלשון שתיקה, כדכתיב **בישעיהו** (מא א) **החרישו אלי איים.**

העדות מתברר ומוכיח, הוי כאילו אין כאן עדות כלל, ומאי דנקט חיישינן אינו אלא טעם הפסול, [דמחמת דחיישינן לא הוי עדות]. ומכל מקום לדינא חשש לחומרא לדעת הרמב"ם.

(ב) גמ', ותיפוק ליה דהוי נכתב ביום ונחתם בלילה. הקשו התורת גיטין, **ובתוס' הגרע"א**, הא הכא אין חשש מוקדם, דהיינו שיסברו שניתן ביום הכתוב בגט, דהא מוכח מתוכו על ידי הזמן של הגט השני שלא ניתן אלא בזמן האחרון, ואמאי יש לפסלו. **והרש"ש תירץ**, לפי דעת **התוס' לעיל (פ)**. **ד"ה כי**, דגט המאוחר כשר, ואם כן אפשר דיסברו שניתן בזמן הראשון, אף שכתוב בו גם זמן מאוחר. וכן תירץ **החזון איש** (סימן קמו, דף פז).

(ג) גמ', והתורה אמרה לה ולא לה ולחברתה, דהדר כתב פלוני גירש פלונית וכו'. לכאורה קשה, כיון דחתמו רק חתימה אחת על שתיהן. לפי מה שכתב **בחידושי הרמב"ן** (פו:), דהכא מיירי בלא עדי מסירה, והגט מתכשר רק מכח עדי חתימה. ולפי מה שנקט **לעיל (ג)**, דבגונא דהגט מתכשר על ידי עדי חתימה, לכולי עלמא בעינן חתימה לשמה מדינא. דהיינו, דבהאי גוונא דכשר מכח החתימה ה"וכתב לה" קאי אחתימה, אף לרבי אלעזר. ואם כן ניבעי נמי "לה ולא לה ולחברתה" בחתימה ואמאי כשר. וצ"ע. (א.ג.א.)].

(ד) גמ', דהדר כתב פלוני גירש פלונית וכו'. **הרמב"ם** (בפ"ד מגירושין ה"ט) הביא להאי דינא להלכה. וכתב הרי"ן (מח: בדפי הרי"ף), דאף דלא נאמר בגמרא אלא לתרץ דברי ריש לקיש, מכל מקום לדינא מודה רבי יוחנן. **והרשב"א** כתב, דהרי"ף שלא הביא להאי דינא, נראה דסבר דרבי יוחנן פליג, וסבר דאף בכהאי גוונא מיקרי "ולא לה ולחברתה".

(ה) גמ', שם. כתב **החזון איש** (סימן קמו, דף פז), דאף לריש לקיש, כשמפרטין בסוף צריך לכתוב נפלוני ב"יווי", דאי לאו הכי דמי לחותמין אחר שאלת שלום, והכי איתא בברייתא דבסמוך דמסייע לריש לקיש. ומאי דמעיקרא הקשו ותירצו כן דוקא לרבי יוחנן, משום דמעיקרא אכתי לא אמרו דלריש לקיש נמי צריך לפרט.

(ו) רש"י ד"ה דהדר כתב, בתוה"ה, ומיהו אהני לישני קמאי לאשמועינן שהעדים ידעו בכל הגיטין הללו. צריך ביאור, דהא כשכתוב בו זמן אחד לכולן על כרחך ראו וידעו עדים בכל הגיטין, ואפילו הכי אמר ריש לקיש שלא חתמו אלא על הכתוב אחרון בפני עצמו, ומאי שנא. ואפשר דשאני הכא שמה שכתובים כאחד מיותר, דהרי כבר כתובין לאחר מיכן כל אחד בפני עצמו, אלא על כרחך נכתב כדי להוכיח שעדותן על הכל. אבל עדיין לשון רש"י "שהעדים ידעו" צריך עיון, דלכאורה בידיעה לחוד לא סגי, כדחזינן גבי בזמן אחד לכולן. (א.ג.א.)].

(ז) גמ', דלא כתב עד. כתב **הרש"ש**, דנראה, דלפי זה אין צריך לשינויא קמא, דכיון דלא כתוב עד, אי אפשר להכשיר מה שחתום בן יעקב בלא עד, וכדתנן **במתניתין** (בעמוד ב) בן איש פלוני עד כשר. וכן איתא **ברי"ף** (מט. בדפי הרי"ף). אבל הביא שבמשנה שבמשניות הגירסא בן איש פלוני כשר, והיינו בלא עד.

דף פז ע"ב

(ח) גמ', וליתכשר האי בשני עדים עברים וכו' דתנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א**, אמאי לא פריך בפשיטות מיניה וביה, דכמו דהם כשרים באופן שהם ראשונים, יהיו כשרים באופן שאינם ראשונים.

(ט) מתני', שייר מקצת הגט וכתבו בדרך השני והעדים מלמטה כשר. הגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לתוס' בסוטה (יז): **ד"ה כתבה**, שהקשו על מה שפירש **רש"י שם** (יח). **ד"ה על שני דפינן**, דהא דאמרינן כתבה למגילת סוטה על שני דפינן פסולה, היינו כדפינן של ספר תורה העשויין עמודין, דמיפסל מדינא ד"ספר אחד ולא שני ספרים". דהא הכא חזינן, דגט כשר כשכתוב בבי עמודים על קלף אחד, ולא מיקרי שני ספרים.

(י) מתני', בן איש פלוני כשר. עיין בדברי **הרש"ש** שהובא באות ז.

(יא) מתני', כתב חניכתו וחניכתה כשר. **הערן** (בערך חנן) פירש, שכתב שם לווי ולא הזכיר שמו ממש. **והתוס' לעיל (לד): ד"ה והוא הביאו דבריו**, וכתבו דכשר אפילו לכתחילה. (ועיין שם בסוף הדיבור). **והמרדכי** (בפ"ג סי' שנד) כתב בשם **רבינו יואל** דכתב **דרבוותא** מפרשים, דמיירי שלא הוזכרו שמותיהן כי אם ראש המשפחה של שניהם, וכתב דעל כרחך מיירי שמסרו בעדי מסירה, דבלאו הכי לא ידעינן מי מהמשפחה גירש, הואיל ולא נזכרו שמותם. **ובקרנן נתנאל** (בסימן ט, אות ז) כתב, דבכהאי גוונא ודאי אינו כשר לכתחילה, כיון שאין כתוב בגט שם המוכיח מי המגרש. ותמה על **הטור** (בסימן קכט), דנקט דאף בחניכת המשפחה לחודה כשר לכתחילה. אבל **הראב"ד בהשגותיו על הרי"ף** (מט. בדפי הרי"ף) ביאר, דמיירי שכתב שמו,

(ריש פר' משפטים), דאף שההדיוט יודע שורת הדין וידון כהוגן, מכל מקום אסור לתבוע את בעל דינו לפני ההדיוט שיכופנו לדין. וכן אסור להדיוט לדונו בכפיה. עוד כתב, דאף דרשינן מחד קרא ד"לפניהם", למעוטי עכו"ם והדיוטות, לא דמו. דלפני עכו"ם אסור לדון אף מרצון שניהם. אבל לפני הדיוטות כששניהם רוצים שרי. נולכאו' לפי מה דמשמע מלשונו, דלא רק דנפסלו ההדיוטות מלדון, אלא איסורא נמי איכא עליהו לדון בכפיה. בעינן למימר דיסוד דינא דשליחותיהו קעבדינן, מדאורייתא. דאי מדרבנן, נמצא דעקרו רבנן איסור דאורייתא בקום ועשה. ועיין לקמן אות טו, וצ"ע. (א.ג.).

(יד) תוס' ד"ה לפניהם, בסוה"ד, ואיצטריך קרא דלפניהם דלענין עישוי בעינן מומחים. כתב הב"ח (חושן משפט סימן א, ג'), דמבואר מדבריהם, דבמילי דכפיה דוקא בעינן סמוכין, אפילו בשאר המשפטים, ד"אשר תשים לפניהם" היינו כלי הדיינים. אבל לדון בלא כפיה, לא בעינן מומחין, אלא במה שכתוב בפרשה. והתומים (שם סק"א) השיג עליו. וכתב, דאין כוונת התוס' דבעינן מומחין דוקא לענין עישוי, ולא לגבי הדין, אלא דבכל מילי בעינן מומחין, ואיצטריך קרא דאף לענין עישוי בעינן.

(טו) גמ', אנן שליחותיהו קא עבדינן. כתב הרמב"ן ביבמות (מו:), דשליחותיהו הדיוטות משום תקנתא דרבנן הוא. והא דמהני גבי גיטין, משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. והקשה, כיון דאינו אלא מדרבנן, איך מהני לקבלת גרות, ובזמן הזה דליכא מומחין איך מקבלים גרים. ותירץ, דאיכא למימר דנפקא לן מדכתיב "וכי יגור אתכם גר וגו' לדורותיכם", וכאז דאייתא בכריתות (ט). ודלא כתוס' ד"ה במילתא דשכיחא דנקטו דמהני מטעם שליחותיהו. וכן כתבו התוס' בקידושין (סב:) ד"ה גר בשם הר"ר נתנאל. ובסוף דבריו כתב, דאפשר דמן התורה אפילו הדיוטות דנין בשליחותיהו דמומחין. והטור (בחושן משפט סימן א) כתב דמן התורה אין דנים בזמן הזה, דליכא מומחין. ונמשמע דנקט דדינא ד"שליחותי הו" מדרבנן.]

(טז) גמ', ואסרינן לה אגברא וכו'. הקשה הרשב"א, דילמא איירי דהוחזקה אלמנה, ושריא לכהן, ויצא קול שהיא גרושה, ואסורה לכהן. ותירץ, דאי הכי היינו רישא, דיצא קול דנתקדשה, דמוחקינן דמקודשת ואסרינן לה אעלמא. ועל כרחק דאשמועינן דנאסרת אף על בעלה.

(ח גמ', עולא אמר שהקדים שתי שנים לונשנתם. כתב בהקדמת הלקט יושר בשם רבו (התרומת הדשן), דמכאן המקור למה שאומרים העולם שבגימטריא אין להקפיד על א' יתר או חסר, והיינו מדהוצרך להקדים ב' שנים, ולא סגי להקדים בשנה אחת. על כרחק דהוה מיקרי דהגיעו לונשנתם כיון שאינו חסר אלא אחד. וכן כתב בסדור הרוקח (בחלק סודות התפילה) בשם רבינו יהודה החסיד.

דף פח ע"ב

(ט) תוס' ד"ה שמע מינה, ואם תאמר וכו' מכל מקום מאז לא עבדו עבודה זרה. הקשה הפני יהושע, מהיכי תיתי להו, דבעינן שיעבדו עבודה זרה בכל מנין "ונשנתם", דיש לפרש קרא אסוף "ונשנתם".

(י) תוס' ד"ה ובעובדי כוכבים, בתוה"ד, וכן איתא בירושלמי דמכילתין וכו'. ביאר המהרש"א, דרב מיירי בישראל שכופה על פי בית דין של עובדי כוכבים, וזכה פסול אף שהכפיה כדן, וכגון באומר איני זן ואיני מפרנס, דסבר רב בכתובות (עז). דכופין אותו להוציא. ורבי חייא אמר דנכרי שכופה על פי בית דין של ישראל כשר. ועלה פירשו התוס' בדוחק, דמאי דנקט אפילו, היינו דאף דבישראל שכפה בכהאי גונא על פי נכרים פסול, מכל מקום בנכרי שכופה על פי ישראל בכהאי גונא, כשר.

(יא) גמ', אבוי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטא אמר ליה אנן הדיוטות אנן. הקשה המשובב נתיבות (סימן ג'), כיון דמצוה עליו לגרש, אמאי אין יכול כל אחד לכפותו מדין כופין על המצוות. אלא הוכיח, דאין כופין על המצוות אלא בית דין. וחלוק מלאפרושי מאיסורא, דלא בעינן בית דין כדאייתא בבבא קמא (כח.). ודלא כדברי הנתיבות המשפט (שם סק"א), דמשוה אותן, וסבר דאף לדין כופין על המצוות, לא בעינן בית דין.

(יב) גמ', לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים. כתב הרמב"ם (בפכ"ו מסנהדרין ה"ז), דאם היתה יד הגויים תקיפה ובעל דינו אלם, ואינו יכול להוציא ממנו בדיני ישראל. יתבענו לדיני ישראל תחילה, ואם לא רצה לבא, נוטל רשות מבית דין ומציל בדיני גויים מידי בעל דינו. וכתב בהגהות מיימוניות (אות ד), דכן פירש רבינו יוסף טוב עלם הא דאמרין בבבא קמא (צב:) קרית לחברך ולא ענך רמי גודא רבא שדי עילויה.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

**יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכיב ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)**

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©
למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 ענין Sbma@kavnaki.net
<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>

בס"ד.
עם פרוס השנה החדשה והימים הנוראים אשר בפתחה, נשגר קמיה ידידנו הנכבדים לומדי והוגי הדרף היומיומי בעיון די בכל אתר ואתר המסתייעים בלימודם בפירות הכולל בעיונם בעלון "מראי מקומות לעיון בדף היומיומי".
יתן ה' שנזכר ונכתב בספרן של צדיקים גמורים, בספר חיים וברכה, ספר שלום ופרנסה טובה. ושהזכר יצוריו לחיים ברחמים יחדש עלינו שנת רחמים וחיים, שנת ישועה והצלחה, שנת בריאות ורצון, שנת ריבוי זכויות ונחת.
ומכאן פונים אנו בקריאה של חיבה. אנא תנו גם אתם כתף לעזרנו במלאכת הקודש, משא בני קהת ארון הקודש "כולל הדרף היומיומי" בקרית ספר בארץ ישראל, להיות שותפים בהרחבת ידיעותיו למען נוכל להמשיך במפעל הגדול הזה לזכות ולהשפיע שפע וקנין תורה ללומדי הדרף היומיומי בפרט, ולומדי התורה בכלל.
"עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר"